

Pavel Sládek

Židovská studia: mezi diverzitou a integritou

Jewish Studies: Between Diversity and Integrity

■ **Abstract:** While the scholarly interest in Judaic themes goes back to the Middle Ages, the field took a long time to become established as a full-fledged and institutionally recognized discipline. Before the 19th century, the interest in Jewish religion and culture was marred by theological bias, Christian Hebraism being rather an off-shoot of Christian apologetics, betraying polemical and missionary goals. In the 19th century, many European universities accepted Jewish students, but did not allow them to achieve university positions. The interest of non-Jewish scholars was still restricted to linguistic and theological issues and flourished as Old Testament Studies or, manifesting a feeling of cultural superiority, under the heading of the German "Orientalistik". A number of brilliant Jewish scholars worked in the field that later became known as Jewish Studies. Although many of these scholars were well-connected in the academic community, none of them could flourish outside of the Jewish religious institutions of higher learning, mostly rabbinic seminaries. Not surprisingly, the study of Judaic themes was often self-contained and with little contextualization within the research of general cultural history. However, in the 1920s and 1930s important progress toward institutional recognition of Jewish Studies occurred with the establishment of the first chairs in the USA and with the creation of the Hebrew University in Jerusalem. However important these steps may have been on their own, they could not solve the surviving problem of isolation, as the case of Harry Austryn Wolfson in particular shows only too tellingly. It was only after WWII and especially since the 1970s that the academic institutions throughout the Euro-American world started to recognize the importance of various "minority-focused" disciplines including Jewish Studies. Thus the true emergence of Jewish Studies occurred during the period when the iron curtain separated the Czech lands from the intellectual and academic trends of the time. Only since the 1990s has the free study of Judaic subjects been possible, so institutional development started with a considerable delay of half a century. Several Czech universities established new institutional platforms for the study of Jewish culture, e.g. the Kurt and Ursula Institute of Jewish Studies at the Palacký University in Olomouc and the Prague Centre for Jewish Studies at the Faculty of Arts of Charles University in Prague. The papers and documents published in the present volume are the work of the members of this institution and of other authors who have participated in its different activities. The volume manifests the interdisciplinary aspect of Jewish Studies, which is the direct outcome of the diversity of Jewish-related topics. Yet the Jewish aspect is the natural unifying focus of all contributions and of the discipline of Jewish Studies as well.

■ **PhDr. Pavel Sládek, PhD.,** působí jako docent na oboru hebraistika na Ústavu Blízkého východu a Afriky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Věnuje se především myšlenkovým proudům judaismu, rabínské literatuře a kulturním dějinám Židů v raně moderní době (pav.sladek@gmail.com).

■ **Key words:** Jewish Studies; Christian Hebraism; University Institutions; Hebraistic; the Origine and development of Jewish Studies

V roce 2002 vydali Martin Goodman, Jeremy Cohen a David Sorkin *The Oxford Handbook of Jewish Studies*, příručku, která se obratem stala klasickým rozcestníkem pro oborové i neoborové specialisty.¹ Na více než tisíce stranách tato publikace pokrývá formou tematických kapitol nejvýznamnější problémy nebo jejich okruhy, které jsou v rámci současných židovských studií etablovány. Nepočítáme-li úvodní text Martina Goodmana, obsahuje kniha třicet osm kapitol, jejichž autory jsou vždy významní bada-

¹ Martin GOODMAN - Jeremy COHEN - David SORKIN (edd.), *The Oxford Handbook of Jewish Studies*, Oxford 2002.

telé v příslušné oblasti. Chronologicky se zde prezentovaná židovská studia rozpínají mezi dobou hebrejské Bible a současností, geograficky pokrývají vzhledem k dobrovolným i nedobrovolným migracím židovského lidu několik kontinentů a obsahově i metodologicky jsou interdisciplinární, zasahují totiž do filologie, historie, religionistiky, literárních, sociologických a ekonomických věd, ale také do medievistiky, kodikologie, dějin filosofie nebo do politologie a moderní antropologie.

Institucionální zakotvení oboru, který, jak vzápětí ukážeme, je na akademické scéně současně mladý i tradiční, odráží obtíže, s nimiž byl přijímán nikoli akademickou komunitou, ale akademickými institucemi, které jeho ustavení dokázaly blokovat po více než jedno a půl století. Editoři v předmluvě píší:

„Když nás Oxford University Press poprvé požádal, abychom připravili přítomný manuál, vytvořili jsme společně náčrt obsahu, jež vydavatel rozeslal většinu počtu svých poradců. Náš návrh odrážel zhruba způsob, jakým se židovská studia dělí na oborových konferencích po celém světě. Oslovení poradci reagovali s nadšením na projekt manuálu jako takového, avšak s množstvím zásadních a relevantních návrhů ohledně toho, jak by měly být různé oblasti židovských studií kategorizovány. [...] Obtíž s mnohými návrhy byla ta, že se vzájemně vylučovaly. Problémy, které tyto vylučující se návrhy vyvolávaly, a jež se dotýkají samotného jádra současných dohadů o tom, čím židovská studia vlastně jsou, jsme diskutovali v červenci 2002 na kongresu Evropské asociace židovských studií (EAJS) v Amsterdamu, kde se až příliš jasně ukázalo, že jednohlasné shody na tom, jak by měl být současný stav bádání na poli židovských studií popsán, nemůže být dosaženo.“²

Editoři *The Oxford Handbook of Jewish Studies* velmi otevřeně a pregnantně vyjadřují obtíže s vymezením a vnitřním dělením oboru židovských studií. Přesto můžeme židovská studia definovat jakožto obor, který se zabývá různými aspekty židovské kultury – literaturou, dějinami, teologií, právem, sociologií, uměním apod.³ Při srovnání s jinými obory, které se zabývají specifickou skupinou lidské společnosti, vymezenou jazykově a/nebo etnicky, jako je indologie, sinologie nebo polonistika a hungaristika, nemluvě například o romistice, se ukazuje, že rozdíl není kvalitativní, ale pouze kvantitativní. Také uvedené obory jsou nutně interdisciplinární a jejich proponenti, jakkoli se snaží o alespoň základní zvládnutí celé problematiky, se nutně specializují ať už na určité období nebo výsek dané kultury. Jedinečnost židovských studií je tedy jednak pouze relativní, jednak, což je významnější, není otázkou volby: je nutným odrazem charakteru svého předmětu, tedy židovské kultury, která se rozpíná napříč tisíciletími, kontinenty a v neposlední řadě napříč akademickými disciplínami. Kontinuita a kumulativnost navíc patří k esenciálním rysům židovské kultury jako takové.

Tento aspekt židovské kultury je přítomen v mnoha oblastech, avšak nikde jinde není tak zřetelný jako v moderním hebrejském jazyce a kulturní identitě, již vyjadřuje. Nabízí se zde případné srovnání s českou kulturou národního obrození: stejně jako

² M. GOODMAN – J. COHEN – D. SORKIN (edd.), *The Oxford Handbook of Jewish Studies*, s. XIII [překlad citátu autoři statí].

³ *Tamtéž*, s. 1.

čeští obrozenci 19. století, i současná židovská společnost klade silný důraz na aktivní budování své kulturní identity s použitím mnoha starších dějinných vrstev a lingvocentrismus (Vladimír Macura) je jedním z jejích konstitutivních znaků. Nikoli náhodou je jednou z nejčastějších publikací v knihovnách židovských rodin, aspirujících na vyšší vzdělanostní status, *Milon Even-Šošan*, slovník hebrejštiny, jehož původním autorem byl Avraham Even-Šošan, vlastním jménem Avraham Rosenstein (1906–1984). Slovník, který vyšel poprvé mezi lety 1948 a 1952, dnes vydává v opakovaně doplňovaných vydáních Magnes Press, nejvýznamnější izraelské akademické nakladatelství při Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě. Even-Šošanův slovník však není ekvivalentem *Příručního slovníku jazyka českého* (1935–1957) ani *Slovníku spisovného jazyka českého* (1960–1971). Zatímco první z nich excerpoval lexikum od roku 1880 a selektivně přihlížel ještě ke „klasikům“ české literatury od roku 1770,⁴ druhý se již soustřeďoval na moderní češtinu.⁵ Oproti tomu Even-Šošanův slovník zahrnuje hebrejštinu biblickou, pozdně starověkou, středověkou, osvíceneckou, zakladatelskou i zcela současnou. Jinými slovy, jedná se o svého druhu Jungmannův slovník (1834–1839), ovšem jednojazyčný a stále obohacovaný o nejsoučasnější lexikum, jehož přítomnost a používání se navíc zdaleka neomezuje jen na pracovní literárních vědců a filologů. Zatímco již čeština kralické Bible je pro běžného čtenáře odcizující, satirické prózy takového Efraima Kishona se hemží obraty z prorockých knih nebo z *Babylónského talmudu*. Má-li obor židovských studií aspirovat na autentické porozumění židovské kultuře a pokoušet se o její výklad z historické i současné perspektivy, musí nutně respektovat takto široké a komplexní vymezení.

Charakter předmětu však není jediným důvodem, který je odpovědný za specifika židovských studií v kontextu akademického bádání. Jak upozorňují editoři v úvodu citované příručky, židovská studia ve své institucionalizované podobě jsou mladým oborem, se skromnými začátky v první polovině 20. století a bouřlivým rozvojem v jeho druhé polovině. Prosazení židovských studií jako institucionalizovaného oboru naráželo na euroamerických univerzitách na více než jedno a půl století trvající odpor, jehož důvodem byl institucionální antisemitismus (kontrastoval tedy s uznáním, jež se mnohdy židovským badatelům dostalo v rámci akademické debaty, jíž se plně účastnili). Zatímco počet židovských absolventů evropských univerzit v průběhu 19. století v důsledku emancipace Židů stoupal, pouze několik menších univerzit umožňovalo Židům získat doktorát a žádná jim nenabízela zaměstnání. V 19. století se proto sice setkáváme s celou plejádou vynikajících židovských badatelů, jejichž práce představují v mnoha ohledech nepřekonatelný základ dnešních židovských studií, avšak žádný z těchto učenců nemohl působit mimo úzký a konfesionálně definovaný okruh židovských institucí vyššího vzdělání, jimiž byly především židovské teologické semináře. Wilhelm Bacher, Abraham Berliner, Heinrich Brody, Salomon Buber, Abraham Geiger, Heinrich Graetz,⁶ Moritz Güdemann, David Zvi Hoffmann, Moritz Steinschneider nebo Leopold Zunz byli sice obecně uznávanými specialisty na židovské dějiny, kulturu, li-

⁴ Zdeňka HLADKÁ, *České slovníkářství na cestě k jednojazyčnému výkladovému slovníku*, Naše řeč 88, 2005, č. 3, s. 140–159, zde s. 153.

⁵ *Tamtéž*, s. 156.

⁶ Graetz nakonec získal státním zásahem profesuru na univerzitě ve Vratislavi, přesto jeho hlavním působištěm byl místní rabínský seminář.

teraturu a písemnictví, přesto nemohli pomýšlet na kariéru mimo židovské vzdělávací instituce. Případy, kdy se židovští učenci pracující na poli židovských studií mohli etablovat v rámci akademických institucí, byly zcela výjimečné a zpravidla tím či oním způsobem problematické.⁷

Zcela prvním židovským akademikem na poli židovských studií byl patrně Solomon Marcus Schiller-Szinessy (1820–1890), jenž se stal asistentem („reader“) pro rabínskou literaturu na Univerzitě v Cambridge.⁸ Jeho nástupcem ve stejné hodnosti se stal Solomon Schechter (1847–1915).⁹ Situace v akademickém prostředí se začala pomalu měnit od počátku 20. století, u nás pak zejména po vzniku Československé republiky. Přesto ještě takové případy jako tzv. Steinherzova aféra demonstrují post-emancipační paradox:¹⁰ právní omezení týkající se Židů byla sice postupně rušena, avšak nebyla současně přijímána dostatečně funkční preskriptivní pravidla, jež by Židům zaručila reálnou možnost využít existujících práv. Případ Samuela Steinherze (1857–1942), vynikajícího medievisty a od roku 1908 profesora pražské německé university, výmluvně popisuje Daniel Polakovič:

„Steinherz byl roku 1922 zvolen rektorem pražské německé univerzity. Ignoroval běžný zvyk židovských profesorů tuto čest odmítnout a namísto toho ji přijal s vysvětlením, že se považuje za Němce. V reakci na jeho bezprecedentní jednání požadovaly antisemitské studentské organizace a spolky jeho odstoupení. Uspořádaly stávky, okupovaly univerzitní budovy a volaly po zavedení numeru clausu pro židovské studenty. V únoru 1923 se Steinherz podvolil tlaku své vlastní fakulty a nabídl svou rezignaci, kterou ovšem československý ministr vzdělání Rudolf Bechyně odmítl přijmout. Steinherz nakonec kontroverzi vyřešil tak, že odešel na dovolenou.“¹¹

Skutečné počátky moderních židovských studií jsou proto na Hebrejské univerzitě v Jeruzalémě (1925) a v založení prvních dvou oborových profesur mimo židovské instituce vyššího vzdělání. Téhož roku, kdy byla založena Hebrejská univerzita, byl Harry

⁷ Patří sem například Julius Fürst (1805–1873), přední semitista, který získal roku 1864 profesuru v Lipsku. Avšak již takový Salomon Munk (1803–1867), dodnes uznávaný a citovaný odborník na středověkou židovskou filosofii a vydavatel Maimonidova *Průvodce tápajících* v judeoarabském originále, se musel spokojit s místem knihovníka pařížské Národní knihovny, zatímco jej (bez jeho vědomí) živila jeho žena.

⁸ Viz Raphael J. LOEWE, *Solomon Marcus Schiller-Szinessy 1820–1890: First Reader in Talmudic and Rabbinic Literature at Cambridge*, *The Jewish Historical Society of England - Transactions* 21, 1968, s. 148–189.

⁹ Literatura k Schechterovi je rozsáhlá, i když se soustřeďuje především na jeho vzdělávací aktivity v rámci židovské společnosti (tzv. Schechterovy školy) a na jeho roli v objevení tzv. Káhirské genizy (tj. prostoru v synagoze pro ukládání již nepoužívaných textů). K jeho akademické činnosti viz David J. FINE, *Solomon Schechter and the Ambivalence of Jewish "Wissenschaft"*, *Judaism* 46, 1997, č. 1, s. 3–24; Byron L. SHERWIN, *The Life and Legacy of Solomon Schechter*, *The Solomon Goldman Lectures* 6, 1993, s. 153–182. Pro obecný přehled viz Norman BENTWICH, *Solomon Schechter (1849–1915)*, in: Simon Noveck (ed.), *Great Jewish Personalities in Modern Times*, Washington, DC (B'nai Brith Department of Adult Education), 1960, s. 135–161.

¹⁰ Tj. vážící se k období po proběhlém emancipačním hnutí Židů, jež se datuje v Evropě zhruba mezi závěr 18. a počátek 20. století.

¹¹ Daniel POLAKOVIČ, *Steinherz, Samuel*, in: YIVO Encyclopedia of Jews in Eastern Europe 20 October 2010, dostupné na http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Steinherz_Samuel [náhled 13. 7. 2013].

Austryn Wolfson (1887–1974) jmenován profesorem hebrejské literatury a filosofie na Harvardově univerzitě a roku 1929 se Salo Wittmayer Baron (1895–1989) stal profesorem židovské historie, literatury a institucí na Columbia University.¹² Posun v uznání oboru byl však i v této fázi spíše malý, jak ukazuje náhled na skutečnou situaci, jak ji popisuje Lewis S. Feuer ve vzpomínkách na Harryho Wolfsona:

„Wolfson dostal nabídku pozice asistenta („instructor“) v oboru židovské filosofie a literatury na Harvardově univerzitě v roce 1915. Byla však stanovena neobvyklá podmínka, že jeho plat musí být zajištěn z vnějších zdrojů. Tak došlo na Harvardu k prvnímu jmenování Žida se vztahem k židovské obci na humanitní fakultě.“¹³

Situace se v následujících desetiletích změnila jen málo nebo vůbec, jak je zřejmé z okolností vzniku výše zmíněné Wolfsonovy profesury:

„[Wolfson] se roku 1925 již nacházel ve svém druhém funkčním období jakožto docent (*assistant professor*), když byl informován, že pokud si nezajistí stálé vnější financování, bude se jednat o období poslední.“¹⁴

Z Feuerových vzpomínek je zřetelné, že Wolfson, jehož působení na Harvardu bylo po dvě desetiletí umožňováno prostřednictvím podpory židovských vzdělávacích organizací, zejména newyorského *Jewish Institute of Religion*, se obával ztráty intelektuální volnosti, kterou mu akademická sféra navzdory existenční nejistotě poskytovala. V nastalé situaci, kdy zvažoval nabídku z Hebrejské univerzity a tedy odchod do Palestiny, Wolfson raději vyčkával:

„Jednoho rána během týdne, kdy probíhaly na konci akademického roku promoce, přišel v 9h ráno telefonát od Lucia N. Littauera, zámožného výrobce rukavic, člena kongresu a bývalého kapitána harvardského fotbalového týmu a sportovce. [...] Vzhledem k vazbě, již [Littauer] pociťoval k Harvardu jako bývalý člen fotbalového týmu, rozhodl se nyní sponzorovat profesorské místo k uctění památky svého otce. Doslechl se o Wolfsonovi a chtěl, aby se ujal této profesury, jež by nesla jméno Littauerova otce.“¹⁵

¹² Dnešní Nathan L. Miller Professor of Jewish History, Literature and Institutions na Columbia University je Elisheva Carlebach. Současný Nathan Littauer Professor of Hebrew Literature and Philosophy je Shaye J. D. Cohen. Profesorská místa jsou nazývána dodnes podle svých mecenášů.

¹³ Lewis S. FEUER, *Recollections of Harry Austryn Wolfson*, American Jewish Archives 28, 1976, č. 4, s. 25–50, zde s. 30 [překlad úryvku autoři]. Srov. ještě Leo W. SCHWARZ, *A Bibliographical Essay*, in: Saul Lieberman (ed.), *Harry Austryn Wolfson Jubilee Volume on the Occasion of His Seventy-Fifth Birthday*, Jeruzalém, American Academy for Jewish Research, 1965, s. 1–46; Isadore TWERSKY, *Harry Austryn Wolfson (1887–1974)*, *Proceedings of the American Academy for Jewish Research* 41–42, 1973–1974, s. XXXVII–XLII; TÝŽ, *Harry Austryn Wolfson, 1887–1974*, *Journal of the American Oriental Society* 95, 1975, č. 2, s. 181–183.

¹⁴ L. S. FEUER, *Recollections*, s. 31 [překlad úryvku autoři].

¹⁵ *Tamtéž*, s. 31n.

Wolfson zastával takto vytvořené profesorské místo do svého penzionování roku 1958. Teprve po sedmi letech, kdy zůstala profesura neobsazena, byl jmenován Wolfsonův žák Isadore Twersky (1930–1997).

Až po druhé světové válce došlo k postupné institucionalizaci židovských studií jakožto samostatného oboru, a i když na mnoha starších univerzitách (příkladem může být znovu Harvard) je institucionální zakotvení dosud vratké ve srovnání s „tradičními“ obory, obor jako takový je již přijímán bez výhrad. Slovy Martina Goodmana v jeho eseji *The Nature of Jewish Studies*:

„Významná centra výzkumu a výuky odrážejí hlavní současná centra židovské populace, Izrael a Severní Ameriku (Spojené Státy a Kanada), avšak židovská studia nejsou nyní vyučována pouze v dalších zemích, kde žije větší počet Židů, jako je Francie nebo Argentina, ale i v zemích, kde je počet Židů malý. Vynikající úroveň oboru lze nalézt na univerzitách v mnoha zemích západní Evropy, Jižní Afriky, Austrálie, Ruska, Japonska a Koreje – to znamená téměř v každé zemi, jež se pyšní systémem vysokého školství, který zahrnuje humanitní a společenské vědy podle západního modelu.“¹⁶

Navážeme-li na Goodmanova slova, můžeme konstatovat, že obor židovských studií je dnes dobře zakotven nejen v počtu odborných pracovišť po celém západním světě, ale dynamický charakter oboru odráží i množství uznávaných recenzovaných časopisů. Jmenujme za všechny jen ty s nejobecnějším záběrem: *Jewish Quarterly Review* (vychází od roku 1889, dnes na University of Pennsylvania), *Association for Jewish Studies Review* (*AJS Review*, vydává Cambridge University Press), *Journal of Jewish Studies* (vychází od roku 1948, vydává Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies), *The Journal of Jewish Thought and Philosophy* a *Journal for the Study of Judaism* (oba vydává E. J. Brill), *Hebrew Union College Annual* (*HUCA*, od 1924), *Revue des Études Juives* (*RÉJ*), od roku 1880, dnes vydává nakladatelství Peeters).

Vedle zmíněných periodik existuje řada dalších renomovaných oborových časopisů, jež zde nemůžeme z prostorových důvodů uvést. Mnohé další vynikající časopisy se specializují na různé aspekty židovských studií, ať už se vymezují diachronně (*Modern Judaism*, Oxford University Press od roku 1980), disciplinárně nebo regionálně (*Studies in American Jewish Literature*, od roku 1975 na Pennsylvania State University; *Polin*, Institute for Polish-Jewish Studies a American Association for Polish-Jewish Studies od roku 1986). Do této skupiny patří i jediné oborové akademické periodikum vycházející na českém území, časopis *Judaica Bohemiae*, který od roku 1965 vydává Židovské muzeum v Praze (původně Státní židovské muzeum), a který je dokonce od roku 2009 zařazen do seznamu tzv. impaktovaných časopisů.

Situace židovských studií v českých zemích je v mnoha ohledech analogická ostatním zemím bývalého sovětského bloku. Studium hebrejského jazyka lze například na Karlově univerzitě sledovat už od 14. století.¹⁷ V době moderní probíhalo v kontextu

¹⁶ M. GOODMAN – J. COHEN – D. SORKIN (edd.), *The Oxford Handbook*, s. 2.

¹⁷ Viz klasickou studii Stanislav SEGERT – Karel BERÁNEK, *Orientalistik an der Prager Universität, I. Teil 1348–1848*, Praha 1969. Profesor Segert emigroval po okupaci sovětskými vojsky do USA a druhý díl již nevyšel.

tehdejší orientalistiky. Sem patří příruční knihovna orientální filologie a seminář prof. Rudolfa Dvořáka (profesor orientální filologie v letech 1890–1920), seminář pro pomocné vědy, východní a novější arabštinu (vedený prof. Aloisem Musilem, 1921–1939) a seminář pro filologii semitskou vedený prof. Rudolfem Růžičkou (1923–1939). Do druhé světové války však již nedošlo k rozšíření za úzké hranice hebrejské, popřípadě aramejské filologie.¹⁸

Z naznačeného je zřejmé, že ustavení a konsolidace židovských studií jakožto institucionalizovaného akademického oboru spadalo do desetiletí diktatury Komunistické strany Československa, kdy byl přirozený vývoj všech humanitních věd přerušen. Řada badatelů se pokoušela udržet kontinuitu alespoň tradiční filologické výuky (Jaroslav Oliverius na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy) nebo se snažila zpracovat sbírkové fondy judaik a provádět příležitostný výzkum (Otto Muneles a Hana Volavková, později Jan Heřman, Bedřich Nosek, Jiřina Šedinová a Vladimír Sadek v tehdejších Státním židovském muzeu). Bez ohledu na význam některých výstupů probíhala práce všech vyjmenovaných v nucené izolaci a pod cenzurním tlakem diktatury, jež politicky „citlivá“ pracoviště infiltrovala prostřednictvím Státní bezpečnosti.¹⁹

Jak ukazují některé související diplomové práce (viz níže, s. 217 nn.), již v osmdesátých letech minulého století se zájem o židovskou tematiku mohl o něco volněji projevit. V roce 1992 otevřela Filozofická fakulta Univerzity Karlovy filologický obor hebraistika, čímž navázala na popsanou tradici jdoucí až do středověku. Ve zpětném pohledu se toto rozhodnutí jeví jako správné, neboť na počátku devadesátých let nebylo možné pomýšlet na okamžité zavedení širších židovských studií, jež se v anglosaském světě a v Izraeli vyvíjela po téměř půlstoletí a disponovala již rozvinutou sekundární literaturou a sice nikoli dlouhými, ale o to turbulentnějšími oborovými dějinami.

Následující desetiletí však v českém akademickém prostředí jasně ukázala, že vývoj, vedoucí od úzce pojatého filologického studia ke komplexnímu a zastřešujícímu pojetí židovských studií nelze ignorovat. Ústav židovských studií se pokusila ustavit Husitská teologická fakulta²⁰ a stejným směrem ukazuje i Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových (*Kurt and Ursula Schubert Institute of Jewish Studies*) při Filozofické fakultě Univerzity Palackého. V roce 2012 pak vzniklo na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze Pražské centrum židovských studií (*Prague Centre for Jewish Studies*).²¹

¹⁸ Spíše kuriozitou bylo v akademickém roce 1926/1927 otevření přednášek dr. Hirsche v semináři prof. Růžičky, jmenovitě „Mluvnice novohebrejské řeči pro začátečníky dle nové palestinské metody“, „Mluvnice pro pokročilé: četba a jazyková cvičení“ a „Četba ze spisů moderních básníků Bialika a Černichovského“ (přednášky se konaly v tehdejším sídle semitského semináře ve Veleslavinově ulici č. 96). Za zpřístupnění nespécifikovaného výstřižku z dobového tisku patří dík současnému lektorovi moderní hebrejštiny a izraelské kultury Danielu Zissovi.

¹⁹ Charakter tohoto tlaku částečně osvětluje nedávno vydaná studie Magdy VESELSKÉ, *Archa paměti. Cesta židovského muzea pohnutým 20. stoletím*, Praha 2013. Patrně z ohledu na dosud žijící propONENTY této fascinující kapitoly moderních československých dějin je kapitola věnovaná normalizační éře spíše povšechná a kontrastuje tak s kapitolami předchozími, v nichž je autorka doslovnější. Viz také recenze Ines Koeltzsch v tomto čísle HOPu.

²⁰ V roce 2013 byla tato platforma přeměněna na Katedru bibliistiky a judaistiky.

²¹ K aktivitám PCŽS v prvním roce jeho existence a k jeho struktuře viz Pavel SLÁDEK, *The Prague Centre for Jewish Studies in its First Year*, *Judaica Bohemiae* 47, 2012, č. 2, s. 119–124, zvláště s. 119–120.

Všechny zmíněné platformy se hlásí k oboru židovských studií, jak jsme se jej pokusili výše popsat. Stejně jako u všech světových oborových institucí klade každé pracoviště důraz pouze na některé aspekty a témata židovských studií, jinými se zabývá okrajově a některé zcela opomíjí. Při dnešní komplexitě oboru a vysokém nastavení badatelských a pedagogických standardů snad jen Hebrejská univerzita v Jeruzalémě může pomýšlet na plošné pokrytí všech nejvýznamnějších podkapitol oboru. Každé pracoviště tak vychází z profilu své domovské instituce, z badatelských zájmů svých pracovníků a v neposlední řadě ze zájmu studentů a odborného publika. V jistém smyslu můžeme učinit zrcadlové přirovnání třeba k bohemistice: zatímco například studium české literatury na Karlově univerzitě si nutně musí klást závazek pokrýt pokud možno všechny významné složky a témata oboru (starší i novou literaturu, jazyk i literární teorii atd.), bohemistická pracoviště jinde ve světě o úplnou univerzalitu neusilují. Podobně pracoviště na Husitské teologické fakultě se soustřeďuje na problematiku židovského náboženství a rabínské literatury, zatímco badatelé v Olomouci se kromě dalšího soustřeďují na kulturní dějiny moravských Židů.

Pražské centrum židovských studií není v tomto ohledu výjimkou, i když se programově pokouší využít širokého rejstříku specialistů a témat řešených na Filozofické fakultě. Existující obor hebraistika poskytuje pevnou filologickou základnu jak ve starších, tak v novějších vrstvách hebrejštiny, ale také třeba judeoarabštiny. Aktivity badatelů zapojených v práci Centra pokrývají vybrané problémy středověkých a raně moderních židovských kulturních dějin, staršího i moderního židovského myšlení a filosofie, moderního antisemitismu. Významnou součástí práce Centra tvoří výzkum moderní židovské literatury a současně židovských prvků v moderní literatuře, zejména ve středoevropském prostoru. Stejně významná je i skutečnost, že Centrum věnuje pozornost nejen židovské kultuře, ale stejně tak i vnímání a reflexi Židů a židovské kultury v kultuře nežidovské. Jedním z okruhů, jemuž se Centrum hodlá v budoucnosti věnovat, jsou také nově se formující a rychle se rozvíjející izraelská studia (Israel Studies).

Popsaný rejstřík témat se větším či menším způsobem odráží i v přítomném svazku časopisu *Historie - Otázky - Problémy*. Autory některých příspěvků jsou spolupracovníci Pražského centra židovských studií, další příspěvky pocházejí od specialistů z jiných institucí a impulzem k jejich sepsání byly často přednášky, workshopy a konference pořádané Centrem. Naším cílem bylo ukázat potenciál a vnitřní diverzitu židovských studií jakožto relativně mladého oboru, který se však již bezpečně etabloval jak ve světě, tak v českém akademickém prostředí.

PRAGUE CENTRE
FOR JEWISH STUDIES

FILIZOFICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY
V PRAZE

Pražské centrum židovských studií FF UK ve dnech 9. – 15. května 2013

srdečně zve na „Izraelský týden na Karlově univerzitě: perspektivy izraelských studií v České republice“

„Izraelský týden“ si klade za cíl zmapovat nosná témata izraelských studií v podání českých a zahraničních odborníků a zároveň propojit domácí odbornou veřejnost s izraelskými a dalšími mezinárodními institucemi. Izraelská studia představují interdisciplinární platformu pro studium moderní izraelské historie, politiky, společnosti, kultury a umění. Pozornost je dále věnována studiu židovských komunit v diaspoře po vzniku Státu Izrael. Tento pilotní projekt poslouží jako platforma pro možný budoucí rozvoj výzkumu a výuky v oboru izraelských studií na FF UK.

On 9-15 May, the Prague Centre for Jewish Studies is organizing "Israel Week at Charles University: The Future of Israeli Studies in the Czech Republic". The project's aim is to identify the main subjects of Israeli studies covered by Czech and foreign scholars while also forging ties between the Czech academic world and Israeli and other international institutions. Israeli studies involves the interdisciplinary study of modern Israeli history, politics, society, culture and art. It also focuses on the study of Jewish communities in the diaspora since creation of the State of Israel. This pilot project should serve as a starting point for potential future research and teaching activities in the field of Israeli studies at Charles University's Faculty of Arts.

PROGRAM:

ČTVRTEK 9/5

19:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Českoslovenští pamětníci gulagu žijící v Izraeli“ - projekt orální historie: Adam Hradilek a Jan Dvořák (badatelé ÚSTR)

20:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Sofina volba po česku“ - projekt mapuje osudy 150 židovských dětí z Československa: Judita Matyášová (publicistka a badatelka VHU Praha)

21:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Zprávy na ostří žiletky aneb úskalí novinářovy práce v Izraeli“: Jakub Szántó (reportér zahraniční rubriky zpravodajství České televize)

PÁTEK 10/5

14:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Izraelská literatura na přelomu tisíciletí“: Jiřina Sedínová (FF UK)

15:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Český kubismus v poušti: málo známé projekty Alfreda Neumanna v Izraeli“: Daniel Ziss (architekt)

16:30 v Celetné 20 v klubu K4 – „Kam kráčíš, hebraistko?“ Prezentace studentů hebraistiky o historickém kontextu oboru, koncepci současné výuky, studijních příležitostech v České republice i v zahraničí a možnostech uplatnění. Následovat bude diskuze o perspektivách Izraelských studií v ČR: Daniel Boušek (FF UK), Denisa Glacová (FF UK), Jan Lochovský (FF UK), Pavel Sládek (FF UK), Olga Sdloukalová (FF UK), Monika Tintěrová (FF UK)

18:00 v Celetné 20 v klubu K4 – Kulatý stůl na téma: „Nový, starý nebo žádný? Antisemitismus v Evropě a blízkovýchodní konflikt“. Diskutující: Pavel Barša (FF UK), Ivo Černan (FF JU), Zbyněk Tarant (FF ZČU), Marcela Zoufalá (FF UK). Moderuje: Jan Fingerland (Český rozhlas)

SOBOTA 11/5

17:30 v Celetné 20 v klubu K4 – „Ultraortodoxní Židé z Mea Shearim“ jeruzalémská čtvrt' očima české fotografky Elišky Blažkové

18:30 v Celetné 20 v klubu K4 – Sochař David Černý promluví o jeruzalémské umělecké scéně a možnostech česko-izraelské kulturní spolupráce

19:00 v Celetné 20 v klubu K4 – Prezentace nejúčinnějšího se-

beobraného a taktického systému KRAV MAGA v podání ředitele české sekce Krav Maga Global Jakuba Otýpky a dalších předních instruktorů

19:30 v Celetné 20 v klubu K4 – Vystoupí jedna z neoriginálnějších současných kapel PETER PAN COMPLEX hrající na pomezí alternativního rocku, elektronické hudby a izraelského folku

NEDELE 12/5

15:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Naši bratrance - reprezentace Araba v novém izraelském filmu“ - komentované promítání filmu Ajami: Ruth Ben Hadar (FF UK a lektorka hebrejštiny v Ulpanu Praha).

PONDĚLÍ 13/5

12:00 v Celetné 20, místnost 138 – "Motherlands of Choice: Ethnicity, Belonging and Identities among Jewish-Latin Americans": Raanan Rein (prorektor pro zahraničí Telavivské univerzity)

13:00 v Celetné 20, místnost 138 – "Why here? Why now? Representation and commemoration of the Holocaust in contemporary Spain": Luisa Juárez Hervás (Universidad de Alcalá)

ÚTERÝ 14/5

12:30 nám. J. Palacha 2, místnost 131 (Aula Magna) - „65 years old: Where are we going from now?": Shahar Shelef (zástupce vedoucího diplomatické mise Velvyslanectví Státu Izrael v České republice). Moderuje: Irena Kalhousová (Pražský institut bezpečnostních studií)

13:30 nám. J. Palacha 2, místnost 131 (Aula Magna) - Prezentace festivalu: Dny Jeruzaléma v Praze 13. – 22. 6. 2013. Prezentující: David Gaydečka a Štefan Cima

STŘEDA 15/5

16:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Izrael a arabské revoluce: hrozba či příležitost?": Irena Kalhousová (hlavní analytička Pražského institutu bezpečnostních studií)

17:00 v Celetné 20 v klubu K4 – „Jom ha-Šo'a: Jak se zrodil pietní den?": Zbyněk Tarant (FF ZČU)

VSTUP NA VŠECHNY AKCE JE VOLNÝ TĚŠIME SE NA VÁS! Pro více informací: marcela.zoufala@gmail.com

Plakát k Izraelskému týdnu Centra židovských studií roku 2013.